

KORXONALARDA INNOVATSION FAOLIYATNI RIVOJLANTIRISHNING XORIJIY TAJRIBASI

Mamayeva Diyora Kurbanbayevna
Mustaqil tadqiqotchi
dkmamaeva@gmail.com

Jahon iqtisodiyotida raqobatning kuchayib borishi korxonalarda innovatsion faoliyatni rivojlantirishni muhim omillardan biriga aylantirdi. Innovatsiyalar ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, yangi mahsulotlar yaratish, xarajatlarni kamaytirish hamda bozor talablariga tez moslashish imkonini beradi. Shu sababli rivojlangan davlatlar korxonalar innovatsion faoliyatini qo'llab-quvvatlash bo'yicha samarali mexanizmlarni ishlab chiqqan. Ayniqsa, AQSH, Germaniya, Yaponiya, Janubiy Koreya va Xitoy tajribasi innovatsion iqtisodiyotni shakllantirishda muhim o'rin tutadi. Ushbu maqolada xorijiy mamlakatlarda korxonalar innovatsion faoliyatini rivojlantirish tajribasi va ularning samarali jihatlari tahlil qilinadi.

Innovatsion faoliyatni rivojlantirishda davlatning moliyaviy qo'llab-quvvatlashi, ilmiy tadqiqotlarga investitsiyalar, soliq imtiyozlari va texnoparklar tashkil etilishi muhim ahamiyatga ega. Rivojlangan davlatlarda innovatsion siyosat iqtisodiy o'sishning asosiy drayveri sifatida qaraladi. Shu bois korxonalar innovatsion ilmiy-tadqiqot va tajriba-konstruktorlik ishlariga (R&D) yo'naltirayotgan xarajatlari yil sayin ortib bormoqda.

Xorijiy mamlakatlarda korxonalar innovatsion faoliyatini rivojlantirish bo'yicha qo'llanilayotgan mexanizmlar bir-biridan farq qilsa-da, ularning asosiy maqsadi iqtisodiy samaradorlikni oshirish va raqobatbardoshlikni ta'minlashdan iboratdir. Ayniqsa, davlat tomonidan innovatsion loyihalarni moliyaviy qo'llab-quvvatlash, ilmiy-tadqiqot faoliyatini rag'batlantirish hamda zamonaviy texnologiyalarni ishlab chiqarishga joriy etish rivojlangan mamlakatlar iqtisodiyotining muhim tarkibiy qismiga aylangan. Quyidagi jadvalda ayrim xorijiy davlatlarda innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlashning asosiy yo'nalishlari va ularning natijalari keltirilgan.

1-jadval

Ayrim xorijiy davlatlarda innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlash mexanizmlari

Davlat	Asosiy innovatsion siyosat	Qo'llab-quvvatlash vositalari	Natijadorlik
AQSH	Texnologik innovatsiyalarni rag'batlantirish	Grantlar, venchur kapital, startap fondlari	Dunyodagi yetakchi innovatsion iqtisodiyot
Germaniya	Sanoat innovatsiyalarini rivojlantirish	Texnoparklar, ilmiy markazlar, subsidiya	Sanoatda yuqori samaradorlik
Yaponiya	Yuqori texnologiyalarni rivojlantirish	Davlat investitsiyalari, ilmiy hamkorlik	Elektronika va robototexnika rivoji

Davlat	Asosiy innovatsion siyosat	Qo'llab-quvvatlash vositalari	Natijadorlik
Janubiy Koreya	Raqamli iqtisodiyot va IT	Soliq imtiyozlari, eksport qo'llovi	Global IT kompaniyalar shakllanishi
Xitoy	Innovatsion sanoatlashtirish	Davlat kreditlari, maxsus iqtisodiy zonalar	Tezkor iqtisodiy o'sish

Yuqoridagi jadvaldan ko'rinadiki, rivojlangan davlatlarda innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlashda davlat va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlik muhim o'rin tutadi. Xususan, AQSHda venchur moliyalashtirish tizimi innovatsion startaplarning rivojlanishiga xizmat qilmoqda. Germaniyada esa texnoparklar va ilmiy markazlar ishlab chiqarish korxonalarini bilan integratsiyalashgan holda faoliyat yuritadi.

Yaponiya va Janubiy Koreyada innovatsion faoliyatni rivojlantirishda zamonaviy texnologiyalarni ishlab chiqishga katta mablag' ajratilishi natijasida elektronika, avtomobilsozlik va robototexnika sohalarida yirik transmilliy kompaniyalar shakllangan. Xitoy tajribasi esa davlat tomonidan yaratilgan maxsus iqtisodiy zonalar va soliq imtiyozlari yordamida innovatsion sanoatni tez rivojlantirish mumkinligini ko'rsatmoqda.

2-jadval

O'zbekistonda innovatsion loyihalarni moliyalashtirish hajmi

Davlat	2020	2021	2022	2023	2024
AQSH	3.1	3.2	3.3	3.4	3.5
Germaniya	3.0	3.1	3.1	3.2	3.3
Yaponiya	3.2	3.2	3.3	3.3	3.4
Janubiy Koreya	4.5	4.6	4.7	4.8	4.9
Xitoy	2.2	2.3	2.4	2.5	2.6

Mazkur statistik ma'lumotlar rivojlangan davlatlarda ilmiy-tadqiqot faoliyatiga katta e'tibor qaratilayotganini ko'rsatadi. Ayniqsa, Janubiy Koreyada R&D xarajatlarining YAIMdagi ulushi juda yuqori bo'lib, bu mamlakatning innovatsion rivojlanish strategiyasi samaradorligini namoyon etadi. AQSH va Yaponiyada ham ilmiy tadqiqotlarga yo'naltirilayotgan mablag'lar yildan-yilga ortib bormoqda.

R&D xarajatlarining yuqoriligi korxonalarda yangi texnologiyalarni joriy etish, mahsulot sifatini oshirish va xalqaro bozorda raqobatbardoshlikni ta'minlashga xizmat qiladi. Shu sababli innovatsion iqtisodiyotni shakllantirishda ilmiy-tadqiqot faoliyatini moliyalashtirish eng muhim omillardan biri hisoblanadi.

O‘zbekistonda ham innovatsion iqtisodiyotni rivojlantirish bo‘yicha keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Innovatsion rivojlanish vazirligi faoliyati, texnoparklar tashkil etilishi va startap loyihalarni qo‘llab-quvvatlash bunga misol bo‘la oladi. Biroq rivojlangan davlatlar tajribasi shuni ko‘rsatadiki, innovatsion faoliyatni yanada rivojlantirish uchun xususiy sektorning ilmiy tadqiqotlarga investitsiyalarini oshirish, venchur moliyalashtirish tizimini rivojlantirish va ilm-fan hamda ishlab chiqarish integratsiyasini kuchaytirish zarur.

Shuningdek, korxonalariga innovatsion faoliyat uchun soliq imtiyozlari berish, ilmiy loyihalarni grant asosida moliyalashtirish hamda yosh tadbirkorlarni qo‘llab-quvvatlash innovatsion muhitni shakllantirishga xizmat qiladi. Xorijiy tajribalarni milliy iqtisodiyot xususiyatlariga moslashtirish O‘zbekistonda innovatsion faoliyat samaradorligini oshirishga yordam beradi.

Xulosa qilib aytganda, rivojlangan davlatlar tajribasi korxonalarda innovatsion faoliyatni rivojlantirish iqtisodiy o‘shishning asosiy omillaridan biri ekanligini ko‘rsatmoqda. Innovatsiyalarni qo‘llab-quvvatlashda davlat siyosati, ilmiy tadqiqotlarga investitsiyalar, texnoparklar va venchur moliyalashtirish tizimi muhim ahamiyatga ega. Ayniqsa, AQSH, Germaniya, Yaponiya, Janubiy Koreya va Xitoy tajribasi innovatsion iqtisodiyotni shakllantirishda samarali model sifatida namoyon bo‘lmoqda.

O‘zbekiston uchun ham ushbu tajribalarni o‘rganish va milliy iqtisodiyotga moslashtirish muhim hisoblanadi. Korxonalarda innovatsion faoliyatni rivojlantirish orqali ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, eksport salohiyatini kuchaytirish va xalqaro bozorda raqobatbardoshlikni ta‘minlash mumkin.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. The Innovation Economy – Oxford University Press, 2021.
2. OECD Innovation Reports^[OB]
3. World Bank Data^[OB]
4. Porter M. Competitive Advantage of Nations. – New York: Free Press, 1998.
5. Schumpeter J. The Theory of Economic Development. – Harvard University Press, 1934.
6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining innovatsion rivojlanish bo‘yicha farmon va qarorlari.